

## VIII (2012)

*El filòleg, historiador i editor Josep Massot i Muntaner (Palma, 1941), monjo de Montserrat, ha estat distingit amb el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes d'enguany. El dia 3 de novembre, el pare Massot farà 71 anys, i es manté ben actiu com a erudit i com a director de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat. El seu darrer llibre és Les represàlies de Franco contra els militars "poc addictes". La "Causa del mando" de 1936 a Mallorca.*

### **La vostra vocació religiosa té arrels familiars?**

No. Un oncle del meu pare era capellà, però mai de la vida no se m'havia acudit fer-me'n fins que vaig venir a Montserrat, quan estudiava la carrera a Barcelona. Les primeres vegades que vaig venir-hi no hi pensava, perquè creia que el meu futur era la universitat. Ja m'hi havien ofert feina. I va ser venint aquí més vegades que, a poc a poc, en un parell d'anys, vaig canviar de rumb.

### **És a dir, que Montserrat us va fer monjo i sacerdot?**

Sí. Primer vaig venir-hi amb companys mallorquins que vivíem a la mateixa residència, entre els quals es trobava Fèlix Pons, el qui després va ser president de les Corts. Ell sí que tenia ganes d'entrar-hi, però no ho va fer. Ho vaig saber després; ell mateix m'ho va dir. I jo vaig venir els anys següents i vaig dir-me: "Mira, aquí és un lloc que estaries bé". Em van deixar entrar quan encara no havia acabat la carrera. El darrer curs el vaig fer mentre era ja aquí.

### **A quina residència vivíeu?**

A la dels jesuïtes, al Col·legi Major Lloïola. Jo sempre havia estudiat amb els jesuïtes. Ara ja no existeix. Era al costat del Químic de Sarrià i la van suprimir en ampliar el Químic.

### **I la vocació filològica en té, d'arrels familiars?**

El que em ve de família és la relació amb la cançó popular. El meu avi era músic, va recollir cançons populars de Mallorca i en va fer una col·lecció molt important. El primer any que estudiava a la Universitat el meu pare em va demanar que l'ajudés per posar-la en solfa i publicar-la. I a partir d'aleshores ja no he deixat mai més d'estudiar el cançoner popular. De petit em van fer estudiar música, que no en vaig estudiar gaire però almenys m'ha servit, aquella i la que he estudiat a Montserrat, per a no ser un analfabet en qüestions musicals. Cal dir que el meu pare era metge, però tenia un gran interès per la música i la literatura i a la seva biblioteca hi havia totes les obres possibles i impossibles d'escriptors catalans, llibres que vaig poder llegir de petit, quan llavors, a Mallorca, no els tenia ningú a mà. Alguns, prohibits, perquè eren polítics, com els que feien propaganda de Nosaltres Sols! El meu pare, que va viure molts anys a Barcelona, havia estat relacionat amb els inicis d'Unió Democràtica. L'altra cosa que també teníem a casa era el *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana* de mossèn Alcover, que va ser una de les fonts on vaig beure de menut. Els catorze volums que va fer mossèn Alcover, amb l'ajut, al final, de Francesc de B. Moll, me'ls vaig llegir tots. Al *Bolletí*, mossèn Alcover explicava totes les seves vicissituds i baralles. Me'l sabia de memòria. Em va fascinar perquè el llegia com una novel·la.

**Heu tingut la sort, vàreu dir el dia de la proclamació del premi, a la seu d'Òmnium Cultural, d'haver fet, a la Universitat, llengua, literatura i història. El cas de la separació acadèmica entre llengua i literatura sembla especialment greu, no?**

Ara la gent cada vegada estan més especialitzats i no solament fan llengua, sinó que dins de la llengua hi ha 25 maneres d'estudiar-la. Que no vol dir que no estudiïn la resta, però no s'hi dediquen, molts d'ells. Depèn de les persones. N'hi ha que fan més i que fan menys. Nosaltres teníem dos anys de comuns i estudiaves una mica de tot. Després, segons l'interès que tenies, optaves per una cosa determinada.

### **D'història, vàreu tenir-ne bons professors?**

Carlos Seco Serrano era molt bo. Era una mica de dreta, però vam tenir una relació excel·lent. Per indicació d'ell, vaig llegir totes les obres de Vicens Vives, gràcies al qual ens vam posar a to. També ens en va parlar a les classes dels Estudis Universitaris Catalans —encara que de fet eren de literatura— en Joaquim Molas, que havia estat alumne seu. D'estranguis, a la residència hi havia persones que tenien la història d'Espanya de Pierre Vilar i la de la guerra civil de Hugh Thomas, i les llegíem clandestinament. Ara la de Thomas penso que no val res, però llavors em semblava un llibre revolucionari, molt important.

### **Des de Montserrat i Barcelona us interesseu per la Mallorca de la guerra civil. A partir de quina circumstància?**

Era un tema que m'interessava de feia temps, com m'interessen mil altres temes, perquè sóc un gran lector. Ara bé, quan vaig venir l'abat Cassià em va preguntar què pensava del llibre de Georges Bernanos sobre la guerra civil a Mallorca, *Les grands cimetières sous la lune*. El tenien a Montserrat i el vaig poder llegir. En principi s'hauria acabat aquí la cosa, però en començar a pensar en la revista *Randa*, el 74, que per motius de censura va sortir com una col·lecció editorial, no sé com m'havia caigut a les mans una ressenya que hi va haver del llibre de Bernanos en una revista francesa dels jesuïtes. A l'escriptor no li va agradar el comentari i va fer un article de resposta, article que va quedar oblidat i no era a les seves obres completes. I jo vaig pensar que estaria bé de publicar-lo. Per a fer una introducció em vaig empassar 4.000 o 5.000 llibres, a la biblioteca del monestir, que no vol dir que me'ls llegís tots, però sí consultar, per a mirar les referències sobre Mallorca. I vaig poder fer una sèrie de quatre articles sobre la guerra civil a Mallorca. Després vaig publicar un volum de síntesi sobre la qüestió, que es va exhaurir, on ja vaig utilitzar la història oral. El que havia de ser la segona edició es va convertir, al cap de deu anys, en tota una sèrie de llibres, que aporten documentació inèdita, que encara no he tancat. He aconseguit documents cada vegada més importants. Això no s'acaba mai.

**Quantes hores dormiu cada dia?**

Ara ja dormo set hores. Quan era jove hi havia dies que en dormia una o cap, però arriba un moment que el cos et passa factura. Al llarg dels anys hi ha hagut tres vegades que el cos m'ha dit prou. Després fas uns dies de repòs i tornes com sempre. La primera va ser quan era professor a la universitat. Va ser un dels motius pels quals vaig deixar de fer classes. Tenia 31 anys. Ara si un dia dormo cinc hores tampoc no passa res, però habitualment necessito descansar una mica més. Durant el dia, així com n'hi ha que a les sis de la tarda ja no poden més, jo aguanto perfectament fins ben entrada la nit; tinc la mateixa capacitat que tenia a setze anys.

**Quants cursos hi vàreu fer, a la universitat?**

Tres, un de teatre medieval i dos de literatura popular. Oficialment, només dos, perquè al primer l'Antoni Comas es va despistar i no ho va documentar i els que van venir a les meves classes tenen l'assignatura signada per un altre professor. Quan s'explica, diuen que en vaig fer dos, però en vaig fer tres. Vaig tenir la sort de convocar una bona colla d'alumnes que després han estat catedràtics, com l'Albert Rossich, a Girona, i Vicent Simbor, a València, i molts altres. Però mai no he perdut el contacte amb el món universitari. De primer en Comas me'ls enviava aquí al monestir. I no diguem els mallorquins, que venien sols. I després he mantingut relacions amb totes les universitats catalanes.

**El cas dels dos cursos documentats pels tres fets indica que mai no us podeu refiar al cent per cent de la documentació.**

És veritat. No te'n pots refiar mai, de les coses escrites. Tot ho has de contextualitzar. I no diguem la literatura oral, que cal contrastar amb més fonts. La gent s'equivoca, recorda malament fets i dates. Per exemple, un falangista mallorquí que proclamava que havia estat condemnat per hedillista (partidari d'Hedilla) i resulta que ho va ser per estafador. Hi ha molta gent que fuig d'estudi.

**Podia ser totes dues coses, hedillista i estafador.**

No, perquè no hi havia hedillistes, a Mallorca, tot i que a Hedilla el van enviar després a Mallorca desterrat, quan els franquistes li van commutar la pena de mort.

**Pel que fa a la repressió franquista, s'han estudiat molt les condemes de mort i de presó, però no tant el cas dels desterrats.**

És cert. En el món de la docència, tant mestres com professors d'universitat, n'hi ha molts casos. Per exemple, Valbuena Prat, que té una història de la literatura espanyola molt famosa, era professor de la Universitat de Barcelona i el van desterrar a Múrcia.

**Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat s'ocupen a fons dels vostres tres àmbits d'interès, la literatura, la llengua i la història. Sort que teniu coneixements en aquestes tres camps.**

Però també hem continuat l'antiga tradició del llibre religiós i de música, i la literatura infantil, començada uns anys abans d'entrar-hi jo. L'editorial es va convertir, quan me'n vaig fer càrrec, en una editorial universitària en un món en què no n'hi havia.

**Perquè publica tesis doctorals i estudis acadèmics.**

Exacte. Pel que fa a editorials universitàries, hi havia Curial, que desgraciadament ha desaparegut, mentre que Edicions 62 ha deixat de ser-ho. Una mica m'han deixat sol. No donem l'abast, de tantes propostes que tenim.

**Llegiu tots els llibres que publiquem?**

Sí. Fins i tot els infantils. No surt res de l'editorial que no hagi vist abans. No hi ha llibre que no es miri quatre vegades, més o menys. I alguns els he refets, forçat a reescriure'ls, de cap a cap.

**Quin tant per cent dels originals que rebeu i us ofereixen publiquem?**

Del 30% al 40%. La resta, no, perquè no s'escau amb el que fem o perquè no tenim possibilitats materials de tirar-ho endavant. El que sigui un desprestigi per a l'editorial, encara que s'ho paguin, no el fem.

**També vàreu esmentar, el dia de la proclamació del veredict, els premis d'honor que han estat els vostres mestres, que són una bona colla: Aramon, Rubió, Molas, Casacuberta i Badia i Margarit.**

I el pare Batllori, que venia cada any a Montserrat i ens ajudàvem mútuament. Quan estàs al costat d'una persona així sempre n'aprens molt. I de mestre indirecte, Joan Coromines.

### **Quins heu tingut, que no hagin estat premis d'honor?**

De literatura medieval, Martí de Riquer, el meu mestre més important. I també Joan Petit, un altre dels meus grandíssims mestres, del qual ningú no es recorda, però que era una persona excel·lent i que a més a més ens feia fer el que jo he intentat fer sempre, que és barrejar les coses. En el seu cas, la literatura francesa, o unes altres literatures, i la literatura clàssica. Va ser el primer que ens va portar una enciclopèdia alemanya clàssica, a partir de la qual podies saber moltes coses. Jo en aquell temps encara no sabia alemany, però ja veia que calia saber-ne. Relacionar llengua, literatura i història té molts avantatges. Això molt poques persones t'ho poden demostrar, i una era en Joan Petit. I de literatura castellana, José Manuel Blecua, un gran mestre i un gran amic meu. Després, dos de qui em considero deixeble, són Jaume Vicens Vives —que encara vaig poder veure a la universitat, poc abans de morir, però que m'he beneficiat del seu mestratge gràcies als seus llibres i als seus deixebles— i Pierre Vilar, que vaig tenir la sort de ser-ne amic.

**Tant pel que fa a la filologia com a la història, publiqueu estudis documentats, positivistes, res d'assaig en el sentit clàssic de la paraula. Fins i tot em sembla que la feina etimològica que ha fet Joan Coromines, que tendeix a vegades a hipòtesis especulatives, no us fa prou peça.**

En Coromines, quan l'encerta, sí que em fa peça. És quan s'equivoca, cosa que passa sovint, que no me'n fa. Coromines és un gran savi i l'aprecio i l'estimo molt. És clar, el món de la filologia en principi és positivista. Però passa que has de fer hipòtesis, interpretacions i donar sentit a les coses, i a vegades l'encertes i a vegades t'equivoques. Jo m'he equivocat moltes vegades i he rectificat sempre que me n'he adonat.